

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ РЕГІОНУ (НА МАТЕРІАЛАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Сучасний стан розвитку туризму в регіоні зумовлений процесами інтеграції України у світову спільноту, які вимагають нового погляду на цей вид діяльності в контексті глобалізації. Так як туристична діяльність, з одного боку, виступає важливим чинником глобалізації, а з іншого – однією з форм глобалізації.

У регіональному вимірі діяльність суб'єктів туристичної діяльності забезпечує поповнення місцевого бюджету, розширення зайнятості населення, задоволення важливих потреб населення. А природно-ресурсний потенціал у поєднанні з вигідним географічним положенням є достатньою передумовою розвитку цієї галузі у Львівській області. Отже, дослідження у цьому напрямі є актуальними.

Вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних та прикладних аспектів розвитку туризму зробили українські вчені В. Кифяк, В. Кравців, С. Кузик, О. Любіцева, М. Мальська, Я. Мариняк, М. Рутинський, О. Стецюк.

Мета статті – виявити проблеми, які гальмують розвиток туризму в регіоні і внести пропозиції щодо їх розв'язання.

Львівська область має значні об'єктивні передумови щодо входження за розвитком туризму до найрозвиненіших регіонів не тільки України, але і світу. По-перше, вона займає вигідне положення щодо країн Європейського союзу (наявність кордону з Польщею, територіальна близькість до Словаччини та Угорщини), по-друге, регіон володіє значним рекреаційним потенціалом і сприятливими кліматичними умовами, розвинутою мережею внутрішніх і міжнародних транспортних сполучень, культурною спадщиною і розвинутою туристичною інфраструктурою

У структурі рекреаційних ресурсів області 70% припадає на ресурси туризму і 30% на ресурси санаторно-курортного лікування. У сумарному природно-ресурсному потенціалі області природно-рекреаційні ресурси становлять 14,3%, що значно вище відповідного показника по Україні (9,5%) [5, с.9].

Провідне місце в структурі рекреаційного потенціалу області займають лікувальні мінеральні води. З восьми типів мінеральних вод, що застосовуються в бальнеології, на Львівщині відомо сім. Особливу цінність складають гірські місцевості, придатні для гірськокошижного, екологічного та агротуризму. Кліматичні умови області дозволяють займатися активною туристичною діяльністю на протязі 10 місяців у році.

Надзвичайно привабливими на Львівщині для туристів є історико-культурні ресурси. Область надзвичайно багата на пам'ятки архітектури – найбільш цінні туристичні об'єкти. Всього в області взято під охорону понад 4000 споруд IX-XX століть, або 25% від усієї кількості в Україні, в тому числі 512 – загальнодержавного значення. Основна частина об'єктів – 2313 зосереджена у Львові, який за їх кількістю та різноманітністю займає перше місце в державі, та історичне середмістя, яке з 1998 року включено до Списку всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО [4, с.6].

Організацією туризму займаються туристичні агентства і бюро подорожей. У 2004 році їх кількість становила 307 підприємств. Подальша ситуація характеризується зменшенням кількості турфірм, що зумовлено змінами у законодавстві: з 1 січня 2004 року набув чинності Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про туризм", згідно з яким уся діяльність, пов'язана з наданням туристичних послуг була поділена на туроператорську та турагентську. Ще одним нововведенням стало фінансове забезпечення відповідальності туроператора і турагента перед туристом, яке складає відповідно 20 та 10 тис. євро (для туроператора, який надає послуги виключно з в'їзного і внутрішнього туризму) і 2 тис. євро.

[3]. В наслідок цього ліцензіями на туристичну діяльність у Львівській області володіють 84 суб'єктів підприємницької діяльності: 33 туроператори, 3 туроператори внутрішнього туризму, 48 турагентів. Незважаючи на позитивну динаміку туристичних показників кількість туристичних підприємств не досягла рівня 2004 року та становить 244 підприємства: 89 туроператорів, 10 туроператорів внутрішнього туризму, 145 турагентів [2].

Розвиток туристично-рекреаційної сфери у Львівській області впродовж останніх років характеризується позитивною динамікою та зростанням основних показників про що свідчать дані таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка основних туристичних показників Львівської області

Показники	Роки								
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Обсяг реалізації туристичних послуг, тис. грн.	20101	28986	36120	40940	53537	30500	51500	67900	123 545
Платежі до бюджету тис. грн.	16444	23425	29833	34298	6181	2500	3500	2700	4 012
Кількість обслужених туристів осіб	90633	118811	119287	115060	142607	82657	88122	91209	117 064
Кількість іноземних туристів, осіб	19801	24315	27672	31767	34591	16956	10471	8370	9 478
Кількість внутрішніх туристів, осіб	47550	50505	56860	59382	81871	39143	42750	43868	49 296
Кількість екскурсантів, осіб	45842	64913	61611	62859	82734	82321	105396	140680	79 320

Складено за: [2, 6, с. 26].

З таблиці № 1 видно, що в регіоні спостерігається від'ємна динаміка деяких абсолютних показників, але це не слід трактувати як зменшення обсягів туристичної діяльності. Це спричинено введенням у 2004 р. в дію Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про туризм", згідно з цим до переліку респондентів статистичної звітності не увійшли суб'єкти господарювання, діяльність яких не підлягає ліцензуванню: санаторно-курортні заклади, заклади розміщення, суб'єкти що спеціалізуються тільки на екскурсійній діяльності [7, ст.36].

Аналіз стану розвитку туризму у Львівській області за останні роки дозволив виявити зміни основних показників його діяльності. Перш за все зросла чисельність туристичних потоків, змінилися їхня мотиваційна структура та географія. Відповідно до даних табл. 1 продовжувалися позитивні тенденції розвитку в'їзного та виїзного туризму. Щорічно Львівську область відвідують понад 9 тис. іноземних туристів. Темпи зростання виїзного туризму зумовлені прийнятним співвідношенням ціни та якості наданих послуг на іноземних туристичних курортах. Щорічна кількість вітчизняних туристів, які споживають іноземний туристичний продукт перевищує 50 тис. осіб [2].

Аналіз розвитку туризму у Львівській області виявив тенденції щодо співвідношення між такими важливими його характеристиками як доходи та витрати. За останні три роки обсяг реалізації туристичних послуг зріс у 4 рази. Однак при цьому платежі до бюджету зросли менше як у 2 рази. Це пояснюється зростанням витрат на туристичних підприємствах, спрямованих на оновлення матеріально-технічної бази, проведення маркетингових заходів тощо.

Туризм розвивається під дією багаточисельних чинників, виявлення яких є необхідною передумовою для організації його ефективної діяльності. До чинників, які негативно впливають на розвиток туризму у Львівській області ми віднесли:

1. Низький рівень соціальної інфраструктури загального призначення (транспортна інфраструктура, зв'язок, водозабезпечення, каналізування, громадське харчування та побутові послуги).
2. Вкрай незадовільне становище із використанням історико-культурних пам'яток. Низька

- мобільність комплексної реставрації значущих оборонно-замкових об'єктів.
3. Недостатня кількість інноваційних конкурентноспроможних туристичних продуктів на туристичному ринку.
  4. Непропорційне зростання ціни українського турпродукту через підвищення тарифів на газ, електроенергію, комунальні послуги, а також підвищення тарифів на перевезення залізницею.
  5. Введення 20 % ставки ПДВ на послуги з іноземного туризму, що призводить до збільшення ціни на комплексне туристичне обслуговування іноземних туристів. В результаті чого ціна на туристичний продукт для іноземних туристів є у 2 рази більшою від аналогічного продукту у європейських країнах таких як Польща, Італія або Франція. Така ситуація спричинила різке зменшення з 2004 до 2006 років кількість іноземних туристів, що користуються послугами туристичних підприємств.
  6. Низька мобільність цінової політики закладів відпочинку. Неспроможність швидко реагувати на коливання споживчого попиту. Водночас іноземні оператори терміново знижують ціни на відпочинок, реагуючи таким чином на низьку туристичну активність.
  7. Невідповідність між високим рівнем ціни та рівнем якості послуг, які надаються туристу.
  8. Сезонно-кліматичні умови: затяжна дощова осінь, безсніжний початок зимового туристичного сезону у гірських районах області, відсутність гірськолижного продукту для створення належної конкуренції курорту Буковель.
  9. Згорання на державному рівні рекламно-інформаційної діяльності по залученню іноземних туристів.
  10. Незадовільна санітарно-екологічна ситуація у рекреаційних центрах.
  11. Низький рівень підготовки і навичок населення до ведення підприємництва туристично-рекреаційного спрямування.
  12. Відсутність структурного підрозділу з питань розвитку туризму, курортів та готельної інфраструктури як окремої юридичної структури в органах виконавчої влади.
  13. Світова економічна криза негативно позначиться на обсягах туристичної діяльності.
- До чинників, які позитивно впливають на розвиток туризму в регіоні нами віднесено:
1. Збільшення кількості іноземних інвестицій у туристичну галузь області.
  2. Збільшення кількості діючих готельних підприємств. Так у 2006 році за даним показником Львівська область перемістилася з дев'ятого місця на перше, обігнавши Київ.
  3. Унікальність поєднання природно-рекреаційних ресурсів та історико-архітектурної спадщини на території області.
  4. Збільшення фінансування заходів з розвитку туризму.
  5. Функціонування Туристично-Інформаційних Центрів. Нині в області вже діє таких три, в т. ч. у м. Львові – два, у м. Жовкві – один. Ще один готується до відкриття в Дрогобицькому районі.
  6. Зростання рівня системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів.
  7. Безвізовий режим в'їзду до України для громадян країн СНД, ЄС, Швейцарської конфедерації, США, Японії.
  8. Збільшення кількості індивідуальних туристів.
  9. Туристичний сезон на Львівщині за відмінної його організації може тривати до 10 місяців на рік.
  10. Вигідне географічне положення, сприятливі кліматичні умови, багатий природно-ресурсний та історико-культурний потенціал - відмінна база для створення нових видів туризму (зелений, промисловий, релігійний, сентиментальний, екологічний, кінний, конгрес туризм, екстремальний та велотуризм).

Ці об'єктивні і суб'єктивні чинники беззаперечно впливатимуть на хід подій і визначатимуть стратегічні орієнтири розвитку туристичної індустрії на Львівщині.

Тому надалі поступ і інтенсивність розвитку туризму буде залежати від продуманої

реалізації стратегії підтримки позитивного іміджу області, створення конкурентноспроможного українського турпродукту, його реклами на внутрішньому та зовнішньому ринках, впровадження інновацій, залучення інвестицій, ефективності впровадження комплексного підходу до розвитку туризму та курортів на регіональному рівні.

Експертами туристичної діяльності до проблем, які об'єктивно перешкоджають розвитку туризму у Львівській області, віднесено наступні пропозиції (табл. 2):

Таблиця 2

Пропозиції щодо розв'язання проблем розвитку туризму у Львівській області

Назва проблеми	Шляхи розв'язання проблеми
Недосконалість законодавчої бази з питань розвитку туристично-рекреаційної сфери	Внесення змін та доповнень до законів України «Про курорти», «Про туризм», розробка законодавчо регламентуючих документів з питань розвитку готельної, агротуристичної та екскурсійної сфер
Відсутність сучасного науково-обґрунтованого зонування території за показниками рекреаційної місткості та норм антропогенного навантаження на ландшафт	Розробка генеральних планів забудови туристичних та курортних територій, створення Комплексної науково-обґрунтованої програми розвитку туристично-рекреаційної сфери
Відсутність в Класифікаторі економічної діяльності рядка туризм як окремої галузі економіки та як наслідок відсутність єдиної системи статистичної звітності по об'єктах туристично-рекреаційного комплексу	Внесення до Класифікатора видів економічної діяльності галузі туризму. Розробка єдиної уніфікованої статистичної звітності з питань діяльності об'єктів, які віднесені до туристично-рекреаційного комплексу з метою виявлення реальних тенденцій розвитку туристичної галузі
Повільні темпи зростання обсягу інвестицій у розвиток матеріальної бази туризму	Забезпечення усунення наслідків світової економічної кризи, здійснення заходів із зменшення випадків реприватизації об'єктів, створення сприятливих умов для залучення інвестицій та запровадження реальних механізмів стимулювання будівництва і реконструкції об'єктів туристичної та курортно-рекреаційної інфраструктури
Невідповідність переважної більшості туристичних об'єктів міжнародним стандартам	Організація обліку туристичних об'єктів України, розробка та запровадження на державному рівні законодавчого акту який дозволяє експлуатацію об'єкта за наявності виконання та дотримання сучасних стандартів, розробка та впровадження дієвої Програми з розвитку туристичної інфраструктури, обмін досвідом з розвиненими туристичними країнами щодо перепрофілювання об'єктів, які знаходилися в стагнації
Недосконала маркетингова система, недостатня кількість ефективних маркетингових інструментів просування українського турпродукту на міжнародному ринку, відсутність туристичних представництв України за кордоном	Проведення досліджень туристичного ринку, підготовка і поширення ін формації про Україну і її туристичні можливості на міжнародному туристичному ринку і всередині держави, реалізація заходів щодо зміцнення позитивного іміджу України та формування ефективної маркетингової стратегії на основних зарубіжних ринках
Незадовільний стан сервісної та ін формаційної інфраструктури загалом, і особливо вздовж автомобільних доріг та міжнародних транспортних коридорів	Сприяння розвитку готельного бізнесу, запровадження обов'язкової системи сертифікації готельних та туристичних послуг, забезпечення гармонізації національних стандартів, а також підвищення якості туристичних послуг, що надаються, забезпечення створення безпечних умов для здійснення туристичної подорожі, особистої безпеки туристів, надання їм оперативної медичної, технічної та правової допомоги
Відсутність відповідної сервісної інфраструктури для розвитку туристичної діяльності у сільській місцевості	Забезпечення стимулювання розвитку туризму в депресивних районах області, сприяння створенню додаткових робочих місць та розширення тимчасової зайнятості у туристичній сфері, зокрема через підтримку розвитку сільського туризму

Складено за: [4]

Якщо забезпечити втілення усіх пропозицій щодо покращення і розвитку існуючої ситуації в галузі туризму, то результати повинні проявити себе у кількох аспектах, зокрема у соціальній, економічній та екологічних сферах. Вдале залучення пропозицій призведе до зростання кількісних та якісних показників задоволення потреб населення у туристично-рекреаційному обслуговуванні, часткове вирішення проблем зайнятості шляхом створення додаткових робочих місць як на підприємствах туристично-рекреаційної сфери, так і в супутніх сферах обслуговування; покращить якість туристично-рекреаційних послуг, розширить асортимент послуг, збільшить щорічний потік внутрішніх і зовнішніх туристів та

інвестицій. Необхідно велику увагу приділити екологічній ситуації, тобто покращити стан природного середовища, раціонально використовувати природний туристично-рекреаційний потенціал, що дозволить більш повно використати і зберегти наявні цінності.

Перспективний розвиток туристичної галузі регіону залежить від низки об'єктивних і суб'єктивних чинників, які впливатимуть на реальну політику в цій галузі. Тому необхідно здійснити заходи щодо децентралізації повноважень, які на даному етапі зосереджені у центральному органі виконавчої влади з питань туризму. Прогрес в цій сфері залежатиме також від економічної ситуації в державі та світі.

Аналіз туристичної діяльності у Львівській області показав, що цей вид діяльності на сучасному етапі недостатньо розвинений, але перспективний у найближчому майбутньому. Поєднання багатих і ексклюзивних ресурсів та раціональне їх використання підвищуватиме рейтинг Львівської області та й загалом України на міжнародному ринку, сприятиме вагомим надходженням до бюджетів усіх рівнів.

Отже, при визначенні проблем розвитку галузі та шляхів їх вирішення слід оптимально поєднати соціальні потреби населення на оздоровлення та відпочинок із економічними вигодами. Тому туристичну індустрію необхідно розглядати як сферу задоволення важливих суспільних потреб, яка до того ж є ефективною в еколого-економічному плані і повинна поступово зайняти одне із перших місць в економічній структурі області.

Література

1. Безносюк В. Туризм і його місце в соціально-економічному розвитку України // Регіональна економіка. – 2001. – №1. – С. 232–235.
2. Державна статистична звітність за формою 1 – ТУР.
3. Закон України “Про внесення змін до закону України “Про туризм” 18 листопада 2003 року № 1282–IV. – К., 2004.
4. Концепція розвитку санаторно-курортної сфери, туризму і відпочинку у Львівській області / Під ред. В. С. Кравціва. – Львів, 2002. – 43 с.
5. Кравців В. Рекреаційний потенціал Львівської області і перспективи його використання // Матеріали II Міжнародного економічного форуму. Секційне засідання “Розвиток туристично-рекреаційної сфери”. – Львів, 2002. – С. 9–13.
6. Статистичний збірник Готельне господарство та туризм у Львівській області / Головне управління статистики у Львівській області. – Львів, 2008. – 131 с.
7. Туризм в Україні. Статистичний бюлетень за 2004 р. / Державна туристична адміністрація України. – К., 2005. – 48 с.

Summary:

Nakonechna H. V., Krysh M. M. THE DEVELOPMENT PROBLEMS OF TOURISM OF THE REGION (BASED ON REFERENCE SOURCES OF LVIV REGION).

Present conditions and prospects of development in tourism field of Lviv region were analyzed in this publication. Also it was proposed ways of overcoming negative trends of development in tourism field during the world economic crisis.

Key words: tourism, kind of tourism, dynamic of tourist activity, tourism problems, development factors, nature and recreation potential.

Надійшла 10.04.2009р.